

Александра Ј. Гојков Рајић
Универзитет у Београду
Факултет за образовање учитеља и
васпитача
aleksandra.gojkov@uf.bg.ac.rs
0000-0002-7794-0565

Стручни рад
УДК 811.112.+811.161.1]²243:373.2
DOI: 10.19090/MV.2024.15.105-125

Маријана Н. Папрић
Универзитет у Београду
Факултет за образовање учитеља и
васпитача
marijana.papric@uf.bg.ac.rs
0000-0002-3946-0405

ИНТЕГРАТИВНИ ПРИСТУП – ШАНСА ЗА ПОУЧАВАЊЕ И УЧЕЊЕ НЕМАЧКОГ И РУСКОГ ЈЕЗИКА НА РАНОМ УЗРАСТУ

АПСТРАКТ: У раду разматрамо могућност поучавања и учења страног – немачког и руског језика на раном узрасту, описујемо методе и начин рада са предшколском децом, а као оптимални приступ у усвајању страног језика наводимо интегративни приступ. Њега одликује низ предности, пре свега несвесно и спонтано усвајање језика кроз свакодневне активности у вртићу – игру, покрет, песму, физичке активности, конзумирање оброка, распремање креветића и сл. Посебна пажња посвећена је дидактичким играма, пре свега симболичким играма и игровним активностима са елементима ритма, песме и покрета које погодују развоју памћења, говора, пажње, моторике и свих важних психолошких, сазнајних и развојних функција. Реализација интегративног приступа у неком од будућих предшколских курикулума омогућила би померање почетка учења немачког и руског језика на рани узраст и значајно боља постигнућа у њиховом учењу, те њихову већу заступљеност у образовним институцијама у Србији.

Кључне речи: интегративни приступ, рани узраст, немачки језик, руски језик, дидактичке игре.

INTEGRATIVE APPROACH – A CHANCE TO TEACH AND LEARN GERMAN AND RUSSIAN LANGUAGES AT AN EARLY AGE

ABSTRACT: The paper considers the possibility of teaching and learning a foreign language - German and Russian at an early age. It describes the methods and approaches of teaching preschool children, and it states that the most optimal approach in acquiring a foreign language is the integrative approach. This approach is characterized by a number of advantages, firstly the subconscious and spontaneous language acquisition through daily activities in kindergarten – play, movement, songs, physical activities, eating meals, making the cribs, etc. Special attention is paid to didactic games, primarily the symbolic

games and game activities with elements of rhythm, song, and movement that promote the development of memory, speech, attention, motor skills, and all important psychological, cognitive, and developmental functions. The inclusion of the integrative approach in the future preschool curricula would enable shifting the beginning of learning German and Russian to an early age, a much better student achievement in learning these two languages, as well as their wider representation in educational institutions in Serbia.

Key Words: integrative approach, early age, German language, Russian language, didactic games.

1. УВОД

У Европи се већ дуже време води језичка политика која за циљ поставља вишејезичност (Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning 2018). Кроз бројне препоруке, водиче и студије инсистира се на учењу два страна језика, и то од најранијег узраста. Комуникација на страном језику/језицима препозната је као једна од традиционалних кључних компетенција и постала је обавеза сваког савременог појединца. У документима која креирају образовну политику Европске уније наглашава се да је, да би се ова компетенција стекла, неопходно са учењем почети што раније (European Commission 2011). У том смислу постоји потреба да се образовни системи развијају, мењају и иду у правцу отварања могућности за институционално, односно формално учење страног језика на раном узрасту (енгл. *early language learning*, ELL). Упркос још актуелним дискусијама о овом термину (предшколски или основношколски узраст), под њим се данас подразумева увођење страног језика већ на предшколском нивоу и систематско подизање свести или изложеност више него једном језику на којима се одвија комуникација у оквиру образовања и васпитања у предшколском контексту (European Commission 2011). Наводећи добре примере језичке праксе – моделе учења више страних језика и интеграцију вишејезичности у образовне институције на раном узрасту у Европи (Луксембург, Ирска, Шпанија) и региону (Република Српска, Словенија, Црна Гора), те моделе двојезичности и вишејезичности у школама у Србији (нпр. учење српског и француског језика као страног у ООШ „Владислав Рибникар” у оквиру дуалне наставе и образовања уведене 2004. године), ауторка Бранков (2021) указује на предности учења више страних језика на раном узрасту у формалном контексту, као и на могућност померања почетка учења на предшколски период.

У актуелној ситуацији глобалне свеprisутности енглеског језика, шанса за учење других страних језика, као што су немачки и руски види се у

померању почетка њиховог учења на рани узраст, што би омогућило учење на природан начин и предупредило доживљај нечег страног, компликованог и напорног, који се често јавља када се са учењем крене у каснијем узрасту.

Полазећи од актуелности дате проблематике и реалне потребе за младим стручњацима који познају бар два страна језика, рад се бави специфичностима усвајања немачког и руског језика у предшколској фази развоја деце кроз интегративни приступ, тј. у интеракцији са активностима из других области попут цртања, спорта, певања и других свакодневних игровних, сазнајних и рекреативних активности блиских деци. У раду се даје преглед општих и специфичних одлика поучавања и учења страног језика на датом узрасту, наводе се примери интегративних језичких активности, описују дидактичке игре и друге могућности усвајања језика на предшколском узрасту посредством поменутог интегративног приступа. Циљ рада је да се укаже на предности раног почетка учења језика, да се опишу технике и методе рада на материјалу немачког и руског језика и понуде извесне смернице наставницима и методичарима за обликовање оптималног модела усвајања страног језика на датом узрасту.

Како би се учење и усвајање страног језика на раном узрасту успешно одвијало, неопходно је познавање психолошких одлика развоја деце дате узрастне групе, њихових способности за учење страног језика, као и основних дидактичких принципа неопходних за остваривање постављеног циља. У раду се полази од тезе коју заступа велики број психолога, стручњака и наставника језика, а њу потврђује и сама наставна пракса – да је рани узраст изузетно повољан период за почетак учења страног језика (Протасова, Родина 2010; Шуваковић 2017; Евтич, Сојникова 2018; Јовановић et al. 2019; Сергеева 2020; Бранков 2021; Krashen 1982; Matic 2012). Позивајући се на Пијажеову теорију интелектуалног развоја деце (Pijaže, Inhelder 1978), аутори Стојановић и Богавац (2016: 160–163) истичу да је на стадијуму конкретних операција (од 6-7 до 11-12 година) дете спремно да лако и брзо започне учење страног језика. То му омогућавају његове когнитивне и психофизичке могућности, развој логичких способности – извођење операција са објектима, класификовање, упоређивање, закључивање, постепено напуштање интуитивног мишљења и размишљање помоћу правила логике (Стојановић, Богавац 2016: 160; Matic 2012: 81; Piaget, Inhelder 1969: 96–107). Апстрактни начин мишљења и систем симбола детету нису блиски, те је и граматички систем језика у овој фази стран и тежак за усвајање. Успех у учењу зависи у великој мери од воље, жеље и мотивације детета, али и од његових

интелектуалних и језичких способности, као и афинитета за учење страног језика. Нису сва деца подједнако успешна у учењу, те способна да усвајају језик истим темпом. Стога је задатак наставника и васпитача да пронађу оптимални приступ и начине рада како би приближили страни језик сваком појединачном детету.

2. ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ УСВАЈАЊА СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА РАНОМ УЗРАСТУ

Већина деце већ у предшколском и раном школском узрасту показује афинитет према учењу и усвајању језика на слух, успешнија су у изговору и вербалној интерпретацији страног језика, брже памте нове речи, фразе, језичке изразе (Lightbown, Spada 2015: 31). Структурисане форме језика су им стране, али зато успешно понављају и брзо уче напамет све што чују (Стојановић, Богавац 2016: 160). У стању су да беспрекорно артикулишу гласове страног језика, да опонашају изговор наставника или спикера, њихов артикулациони апарат је еластичан, прилагодљив и брже се адаптира изговору страних речи, што и јесте један од основних аргумената за рани почетак учења страног језика.

Амерички лингвиста Стивен Крешен, аутор „хипотезе о инпуту”, један је од присталица учења страног језика на раном узрасту. Према Крешеновој хипотези се кроз инпут, односно рецептивне активности слушања и читања, преко афективног филтера, који игра важну улогу у усвајању језика на раном узрасту, остварују значајни резултати у говору и писању (аутпут) (Krashen 1982: 61). То значи да деца која су на раном узрасту изложена слушању, речима, ритму и мелодији страног језика, без инсистирања на граматичким правилима, брже упијају нове речи и изразе, усвајају изговор и проговарају на страном језику. Децу карактерише спонтаност, радозналост и отвореност за нове садржаје, па ће се тако и усвајање страног језика одвијати кроз различите активности које имају игровни карактер, а подстичу емоционални и мотивациони потенцијал детета, унапређују његов развој, успостављају логичка правила, побољшавају вештину вербалне комуникације, развијају креативност и општу културу.

Најбољи резултати постижу се ако се језичке активности изводе у свакодневним ситуацијама, при чему је језички карактер активности прикривен, а дете обавља наизглед свакодневне рутинске операције – пере руке пре ручка, учи да правилно користи прибор за јело, враћа играчке на место, слаже своју одећу, игра се са другом децом и сл. (Стојановић, Богавац

2016: 162). Вешто имплементирани елементи страног језика у ове активности омогућиће спонтано и неометано усвајање језика и поставити добре темеље за успешно напредовање у наредним етапама учења. У овој фази готово све активности имају карактер игре у којој дете комуницира са другом децом и светом који га окружује, истражује, решава постављене задатке, служећи се маштом и својим стваралачким потенцијалима (Сергеева 2020: 35–64; Протасова, Родина 2010: 94–98). Активности не треба везивати за иста места и просторије, већ их изводити у дворишту, холу, трпезарији, кухињи и сваком другом месту, које пружа могућност за смену активности – игру, покрет, креативност (Reilly, Ward 1997: 16).

2.1 Карактеристике деце на раном узрасту. Како деца уче?

Имајући на уму да се начин учења код одраслих, старије деце и предшколаца значајно разликује, за успешан рад на усвајању страног језика неопходно је познавати и поштовати одлике узраста, то јест одабрати приступ који је за конкретан узраст најприкладнији. Пошто учење зависи од стадијума дечије физичке, социјалне, емоционалне и менталне зрелости (Coltrane 2003; Nissani 1993), једино исправним се чини изабрати приступ који природне тенденције узраста користи, уместо да им се супротставља (Shin, Crandall 2014: 25). У том смислу значајно је сагледавање карактеристика младих ученика, које условљавају начин њиховог учења, односно њиховог учења страног језика. Као најзначајније карактеристике деце на раном узрасту сазнања психолошких истраживања (Бауцал и сар. 2012: 30–37; Брковић 2011: 181–186) истичу њихову енергичност и физичку активност; спонтаност и одсуство страха да проговоре и учествују у раду; знатижељу и пријемчивост за нове идеје: имагинативност/маштовитост и уживање у замишљању; кратке периоде пажње коју им је лако скренути; егоцентричност и повезивање нових идеја са собом, и друштвеност и учење кроз односе са другима.

Познавање дечије енергичности и потребе за физичком активношћу пред васпитаче и наставнике поставља задатак да осмисле приступ и активности којима ће избећи дуже периоде мировања који се манифестују кроз непослушност и изазивају фрустрацију како код деце, тако и код самих васпитача/наставника. Дечју потребу за физичком активношћу треба искористити као нешто што им иде у прилог, тј. осмислити ситуације учења у којима ће се деца охрабривати да устану и крећу се. Такве активности базирају се на једној од карактеристика дечјег начина учења, односно њиховој потреби да уче док раде и имају интеракцију са својим окружењем, тј. да уче

свим својим чулима. У рад са децом овог узраста треба кад год је могуће укључивати игре и задатке у којима се користи физичка активност деце, на пример давање инструкција да се оде до ормана, стола, врата, столице и сл. (*Geh zu dem Schrank, dem Tisch, der Tür, dem Stuhl...* ; *подојди к шкафу, столу, двери, стулу...*), да се додирне, однесе или донесе неки предмет у окружењу или да се обави нека кретња. У ту сврху добро се може искористити позната игра која се на енглеском зове „Simon says”, у којој један од учесника издаје наредбе, а остали их извршавају. Свака наредба треба да започиње речима „Сајмон каже”, које се за ову сврху могу превести у „Simon sagt” или „Семён говорит”. Сличне варијанте могу се креирати за потребе учења најразличитијег вокабулара.

Будући да су деца овог узраста спонтана и не плаше се да проговоре и учествују, јер не познају стид од погрешно употребљене или изговорене речи или фразе, са њима је, за разлику од деце старијих узраста, лакше организовати активности увежбавања изговора и усвајања фраза. На овом узрасту деца добро имитирају и вољна су да више пута понављају речи и фразе које се уче. Она ће са задовољством понављати драматизацију кратког дијалога или сцене и модификовати га према инструкцијама, на пример глумећи различита расположења, места радње или нешто слично. За разлику од каснијих узраста, деца раног узраста такве активности сматрају забавном игром и радо у њој учествују. Будући да већина деце жели да учествује у игри, активност се више пута понавља, те се и градиво утврђује, без осећаја замора и досаде.

Радозналост и пријемчивост за нове идеје деце на раном узрасту, намеће потребу осмишљавања активности и планираних ситуација учења у којима ће ове особине и потребе бити задовољене. У активности треба укључити елементе са погађањем на основу опипавања, звука, мириса, сенке или нечег сличног, што ће децу привући, фокусирати њихову пажњу и забавити их истовремено. Дobar пример оваквих активности је такозвана „Mystery bag” која се може модификовати према потребама.

Чињеница да су деца маштовита и да уживају у замишљању и претварању, учење страног језика отвара низ могућности за осмишљавање различитих ситуација у којима ће се деца са васпитачем/наставником претварати да су на неком другом месту или да су неко други, те у складу са тим користити језик који уче. Овакве активности могу бити веома једноставне, на пример да се претварају (крећу се или оглашавају) да су

животиња, биљка или нешто слично чије име чују, па све до озбиљнијих сцена, у којима ће глумити или чак спонтано користити језик који се учи.

Познавање чињенице да су дечији периоди пажње кратки и да ју је лако омести, значајно је за планирање активности и планираних ситуација учења. Имајући на уму да је за узраст од 5 до 7 година најбоље планирати активности у трајању од 5 до 10 минута да би се предвиђена лексика савладала, неопходно је осмислити низ кратких активности (у препорученом трајању) између којих се по потреби могу увести кратке паузе фокусиране на исту тему или градиво. Тако конципиран рад деца не доживљавају као дуг и досадан, већ као низ нових и забавних активности.

Познајући чињеницу да су деца овог узраста егоцентрична и повезују нове идеје са собом, за усвајање новог језичког садржаја са њима потребно је оставити простора да свако од њих искаже своје доживљаје и идеје у вези са оним што се учи.

Свесност чињенице да су деца друштвена и уче кроз односе са другима, указује на потребу креирања активности за учење страног језика у којима се она играју или сарађују на неком задатку. Овакве активности стварају ситуације најсличније реалној комуникацији и уколико се у њих уведе „замишљање” да се може користити само језик који се учи, имаће за исход врло ефикасне вежбе.

Према Пијажеу (Piaget 1970: 29–41) деца су активни ученици и мислиоци, који у својим развојним стадијумима знање конструишу кроз интеракцију са физичким окружењем, односно кроз сопствене поступке и истраживање. То за васпитаче /наставнике који раде на учењу страног језика са овим узрастом значи да све оно о чему се учи, ако је могуће, треба донети да деца виде, опипају, омиришу и сл. Уколико доношење реалних предмета из неког разлога није могуће, потребно их је представити неком врстом замене, као што су плишане играчке, макете, слике или томе слично. Уколико се усваја вокабулар везан за окружење, најбоље би било децу одвести на место о коме се учи и пустити да га истражују и доживљавају уз увођење нових речи на страном језику. На пример:

Wir sind im Park. Мы в парке. (У парку смо.) Wir spazieren. Мы гуляем. (Ми шетамо.) Es ist frisch/warm/kalt. На улице прохладно/тепло/холодно. (Свеже је/топло/хладно.) Die Sonne scheint. Солнце светит. (Сунце сија.) Das ist ein Baum/eine Blume/ein Blatt. Это дерево/цветок/лист. (То је дрво/цвет/лист.) и сл.

Према Виготском (Vygotsky 1978: 60–61; Vigotski 1983: 185) деца своје знање конструишу уз помоћ других људи, односно кроз интеракцију са одраслима или старијом децом, што значи да им је, да би ефикасно учила, потребна организација и подршка васпитача/наставника. Што су ученици млађи, та потреба је израженија. То намеће потребу за минуциозним планирањем и припремањем, како самих активности и планираних ситуација учења, тако и неопходних средстава за рад, као и техникама структурисања и подршке учењу од стране васпитача.

На самом почетку потребно је децу заинтересовати за задатак који претходно треба одабрати тако да буде у вези са њиховим интересовањима, знатижељом, маштовитошћу и осећајем за забаву, те групу са којом се ради најпре треба испитати у вези са поменутим карактеристикама. За усмеравање пажње и одржавање мотивације посебно су погодни физички одговор, песме, стихови, приче, видео-прилози, игре, скичеви, игре улога и кратка драмска дела, а од изузетног значаја је став и понашање самог васпитача/наставника, који може привући и мотивисати децу.

При припремању за активности пред васпитача/наставника страног језика поставља се и задатак да дечију пажњу довољно дуго задржи на жељеном садржају, те у складу са тим треба креирати низ шареноликих активности, које ће деца доживети као забаву, а омогућиће довољан број понављања и употребу да се језичко градиво савлада. Реализацију сваког новог задатка требало би, уколико је могуће, показати на више начина.

3. ИНТЕГРАТИВНИ ПРИСТУП У УСВАЈАЊУ НЕМАЧКОГ И РУСКОГ ЈЕЗИКА НА РАНОМ УЗРАСТУ

3.1. Практични и васпитно-образовни аспекти

У савременој научно-методичкој литератури интегративни приступ дефинисан је као један од иновативних приступа у настави страних језика, а подразумева истовремену реализацију циљева у две предметне области: језичкој и предметној (Азимов, Шукин 2009: 81). У литератури се могу наћи различита тумачења, варијанте, и начини спровођења овог приступа у складу са његовим основним принципима и стратегијама, али када је реч о раном узрасту, већина стручњака се слаже да рано усвајање страног језика може дати добре резултате само уколико се одвија спонтано и у свакодневnoj интеракцији са другим активностима које су детету блиске (Стојановић, Богавац 2016: 162; Сергеева 2020: 7–10). На пример, цртање и бојење добра су

прилика за усвајање назива боја и прибора за цртање: *der Bleistift, der Filzstift, der Kugelschreiber, das Heft, das Papier, die Kreide*; *карандаш, фломастер, ручка, тетрадка, бумага, мел* (оловка, фломастер, хемијска, свеска, папир, креда); *Der Bleistift ist blau, weiß, schwarz; Der Filzstift ist gelb, grün, rot; Das Heft ist blau; Das Papier ist weiß*; *карандаш – синиј, белиј, чёрниј; фломастер – жёлтиј, зелёниј, красниј; тетрадка – синяя; бумага – белая* (оловка је плава, бела, црна; фломастер је жуте, зелене, црвене боје; свеска је плава; папир је бео) и сл. Активности у дворишту или шетња парком погодни су за упознавање са лексиком природе: *das Gras, der Baum, der Ast, der Vogel, die Blume, der Himmel*; *трава, дрво, ветка, птица, цветок, небо* (трава, дрво, грана, птица, цвет, небо). Припрема за ручак или ужину могу укључити називе омиљених јела, воћа и поврћа. На пример, наставник може поставити питање и понудити називе јела на немачком/руском језику: *Was gibt es heute zum Mittagessen? Die Suppe, das Kartoffelpüree, das Fleisch, das Brot, den Salat, das Kompott*; *Что у нас сегодня на обед? Суп, пюре, месо, хлеб, салат, компот* (Шта данас имамо за ручак? Супу, пире, месо, хлеб, салату, компот). Деца добијају задатак да запамте немачке/руске речи и одговоре на питања: *Wer mag das Kompott? Maša! Wer mag die Suppe? Andrej! Wer mag den Salat? Vanja! Кто любит компот? Маша! Кто любит суп? Андрей! Кто любит салат? Ваня!* (Ко воли компот? Маша! Ко воли супу? Андреј! Ко воли салату? Вања!). Затим деца и сама могу постављати једни другима питања и давати одговоре. По потреби васпитач/наставник може поновити на српском језику реч или питање које деца нису разумела. Активности за столом могу укључити и називе прибора за јело: *der Löffel, die Gabel, das Messer, der Teller, das Glas, die Serviette, die Tasse*; *ложка, виљка, нож, тарелка, стакан, салфетка, чашка* (кашика, виљушка, нож, тањир, чаша, салвета, шоља). А затим могу уследити питања: *Wer hat keinen Löffel? Ich habe keinen! Wer hat keine Gabel? Ich habe keine! Wer hat keinen Teller? Ich habe keinen!* *У кога нет ложки? У меня! У кога нет виљки? У меня! У кога нет тарелки? У меня!* (Ко нема кашику? Ја немам! Ко нема виљушку? Ја немам! Ко нема тањир? Ја немам!). Пажња деце усмерена је на питање и његово правилно разумевање, а одговори по потреби могу бити праћени подизањем руке или устајањем са столице.

Временом ће деца проширивати репертоар својих вештина изражавања, те ће у језичке садржаје бити укључени и елементи граматике. Граматички садржаји биће вешто маскирани игром или исказани конкретном потребом детета (рецимо за одређеном играчком) на бази једноставних

микродијалога: *Wo ist die Puppe? Die Puppe ist hier. Wo ist der Ball? Der Ball ist dort. Где кукла? Кукла тут. Где мяч? Мяч там.* (постављање питања, исказивање места: Где је лутка? Лутка је овде. Где је лопта? Лопта је тамо!). Давање одговора може укључити и покрете руком, којима се указује на место где се налази тражена играчка. Временом, функција исказивања места може бити проширена примерима са предлошко-падешким конструкцијама: *Wo ist der Bleistift? Der Bleistift ist auf dem Tisch. Wo ist das Bilderbuch? Das Bilderbuch ist im Regal. Где карандаш? Карандаш на столе. Где книжка с картинкама? Книжка с картинкама на полке.* (Где је оловка? Оловка је на столу. Где је сликовница? Сликковница је на полици).

На сличан начин могу се увести садржаји на немачком/руском језику у различитим активностима, тј. ситуацијама. Рецимо, приликом посете зоолошком врту, деца могу научити називе животиња: *der Wolf, der Fuchs, der Bär, der Löwe, der Tiger, die Katze, der Hund*; волк, лиса, медвед, лав, тигар, мачка, пас) и упознати се са звуцима које животиње производе – *Die Katze miaut „miau-miau”, Der Hund bellt „wau-wau”, Die Kuh macht „muh”, Das Schwein macht „grunz-grunz”, Die Ente quakt „quak-quak”, Der Hahn macht „kikeriki”*; кошка мјаукает «мяу-мяу», собака лаеет «гав-гав», корова мучит «му-му», свиња хрюкает «хрю-хрю», утка крјакает «кря-кря», петух кукарекает «ку-ка-ре-ку». (мачка мјауче „мјау, мјау”, пас лаје „ав-ав”, крава муче „му-му”, свиња грокће „грок-грок”, патка кваче „ква-ква”, петао кукуриче „ку-ку-ри-ку”). Касније се називи животиња могу повезати са звуцима, те деци предложити игра у којој треба да споје одређену животињу са начином њеног оглашавања или изговоре назив животиње на немачком/руском језику на основу звука који чују. Такође се може организовати језичка игра у којој деца треба да заврше започету реченицу: *Die Katze miaut und der Hund ... ; Die Ente quakt, und der Hahn ...; кошка мјаукает, а собака ...; утка крјакает, а петух ...* (мачка мјауче, а пас ...; патка кваче, а петао ...). Или се играчке ставе пред децу, а васпитач/наставник поставља питање *Wie macht die Kuh? Machen wir alle gemeinsam! Как корова мучит? Скажем все вместе!* (Како крава муче? Хајдемо сви заједно!) (Деца подражавају задати звук у хору, а затим индивидуално – једно или двоје деце).

На овај начин могу се обрађивати и друге теме из живота млађе деце и предшколаца као што је, рецимо, разговор о породици (називи чланова породице и њихово представљање, називи професија), рођендан (осмишљавање и израда рођенданских позивница, позивање, честитање),

посета лекару (одлична прилика за упознавање са називима делова тела) и сл. Овако осмишљена настава страног језика, интегрисана у свакодневне активности детета, има практичан и васпитно-образовни циљ. Практичан циљ подразумева развијање код детета способности усменог изражавања на страном језику у фази када оно још увек не уме да чита и пише. Фаза писања уследиће у каснијим етапама учења, када код детета буде формирана језичка база као предуслов за даље напредовање (Mikulec, Carević 2010). Образовно-васпитни циљ обухвата: 1. развијање језичких способности детета: фонематског слуха, правилног изговора и интонације, меморије, пажње, вербалне интерпретације, које могу представљати добру основу за даље учење; 2. Развијање код детета свести о сопственој личности и припадности одређеном језику и култури, као и сазнања да постоје други језици и културе са којима се могу срести и о којима могу учити; 3. Формирање позитивног става према немачком/руском језику и култури; 4. Подстицање психолошких, емоционалних и креативних потенцијала детета, јачање самопоуздања, подстицање социјализације (успостављање контакта са другом децом, активности у пару и групи, заједничке игре), дечје маште и фантазије (Сергеева 2020: 6). Практични аспекти раног усвајања страног језика обухватају: 1. Вештину усменог изражавања на немачком/руском језику у свакодневним ситуацијама које су детету блиске (поздрављање, представљање, захваљивање, постављање питања и сл. на елементарном нивоу); 2. Способност разумевања једноставних усмених исказа које су упућене детету на немачком/руском језику (команда, инструкција, савет, молба, обраћање, поздрави, питања и сл. на елементарном нивоу) у оквиру тематике, ситуација и активности које су детету познате и адекватно вербално реаговање на датом језику.

3.2. Дидактичке игре

Игра као дидактичко средство на раном узрасту има важну улогу. Поред забавне, опуштајуће и рекреативне функције, игру одликује низ когнитивних, афективних, динамичких и адаптационих предности (Lengeling, Malarcher 1997: 3). Посредством игре деца развијају и унапређују језичке вештине, уче да комуницирају са другом децом, проширују свој дечји вокабулар, развијају фонематски слух и меморију, с лакоћом усвајају изговор, акценат и интонацију страног језика. Игра подстиче мотивацију, концентрацију, друштвеност и креативност деце, јача њихове психофизичке и

менталне способности, а по потреби се може прилагодити различитим условима и облицима рада.

У раду са децом на раном узрасту примењују се разноврсне дидактичке игре. Веома су популарне игре речима, рецимо: игра „глувих телефона”, „ланац речи” (изговарају се речи које почињу последњим словом претходне), избацивање сувишне речи из понуђеног низа, класификација речи према значењу или називу предмета по боји, погађање замишљене речи, игре асоцијација и сл. (Хорњак 2013: 415–416; Видосављевић 2015: 170–172). Деца на раном узрасту нису у стању да апстрактно размишљају, те језичке игре морају бити једноставне, разумљиве и на нивоу когнитивног развоја детета – ни превише апстрактне, а ни сувише једноставне, тј. испод компетенције детета датог узраста (Piaget, Inhelder 1969: 96–107; Матић 2012: 83). Веома је важно да садржаји на страном језику, имплементирани у активности којима су деца свакодневно окружена у вртићу, буду у домену њиховог дечјег света и дечјег искуства. Дидактичке игре, уколико су адекватно осмишљене и добро вођене од стране васпитача и наставника, могу поседовати велики развојни потенцијал.

Значајну улогу имају симболичке игре, које настају путем менталних представа, тј. стварањем замишљених ситуација у које могу бити смештени објекти, људи, радње. Тако рецимо столица може представљати замишљеног коњића, клупа у дворишту – аутобус или трамвај, а деца која на њој седе – путнике; шерпа напуњена водом представља море или језеро, а зрна грашка у њему – замишљене чамце или пливаче. Игра пружа широке могућности за развој дечје маште и креативности: деца стално смишљају нове ситуације, изводе замишљене радње, решавају проблеме, планирају и на тај начин унапређују своје когнитивне способности, стичу свест о људима, објектима и радњама, али и о себи као креатору ситуације, односно ствараоцу сопствене активности. На тај начин деца своје највеће креативне, сазнајне и развојне потенцијале остварују управо у игри, која постаје водећа активност у развоју детета. У овом процесу важну улогу има васпитач или наставник који вештим усмеравањем води дете до зоне наредног развоја, тј. неприметно га уводи у област која је изван његове тренутне компетенције (Vygotsky 1978: 60).

Једна од честих тема у раду са предшколцима је понашање у саобраћају: деца уче како да безбедно пређу улицу, како да се понашају испред семафора, уче да буду културни и учтиви у градском превозу и да уступају место старијима. Упознавање са правилима понашања у саобраћају може се одвијати у замишљеном амбијенту који представља улицу – то може

бити уска стаза или травњак у дворишту, тепих-стаза у вртићу, стара хартија или новине поређане тако да подражавају изглед улице коју треба прећи. За потребе игре, улицу и пешачки прелаз могу у дворишту вртића нацртати кредом и сама деца уз подршку васпитача/наставника. Игру започиње васпитач/наставник или неко од напредније деце једноставним фразама које су деца познате: *Wir sind auf der Straße. Auf der Straße fährt eine Straßenbahn, ein Bus, ein Oberleitungsbus. Ein Wagen kommt. Das sind Fußgänger. Das ist ein Zebrastreifen. Wir sind an einem Fußgängerüberweg. Das ist eine Ampel. Мы на улице. По улице идѐт трамвай, автобус, троллейбус, машина. Это пешеходы. Это пешеходный переход. Мы у перехода. Это светофор.* (Ми смо на улици. Улицом иде трамвај, аутобус, тролејбус, иду кола. Ово су пешаци. Ово је пешачки прелаз. Ми смо на прелазу. Ово је семафор.). Деца су подељена у две групе: прва група представља пешаке који треба да пређу улицу, а друга група симулира градски превоз – трамваје, аутобусе, тролејбусе и кола која пролазе улицом. Они се уживљавају у своје улоге и крећу се замишљеном трасом у једном и у другом смеру, подражавајући кретање градског превоза и узвикују: *Auf der Straße fährt ein Bus, eine Straßenbahn, ein Oberleitungsbus. Ein Wagen kommt. По улице идѐт автобус / трамвай / троллейбус / машина!* (Улицом иде аутобус / трамвај / тролејбус / иду кола!) Једно од деце преузима улогу семафора. Дете – „семафор” стоји на другој страни улице и држи у руци картончиће или заставице црвене, жуте и зелене боје. Ако дете подигне црвени картончић/заставицу, деца – „пешаци” остају на месту и у хору изговарају фразе: *Es ist rot! Stehen bleiben! Man darf die Straße nicht überqueren! Красный свет! Стой! Дороги нет!* (Црвено светло! Стој! Нема преласка!). Ако дете подигне жути картончић/заставицу, деца, не померајући се, у глас изговарају: *Es ist gelb – aufpassen! Жёлтый свет – внимание!* (Жуто светло – пажња!). На знак зеленог картончића/заставице, деца прелазе улицу и изговарају последњу фразу: *Es ist grün – man darf die Straße überqueren! Зелёный свет – проходите, путь открыт!* (Зелено светло – прелазите, пут је слободан!)

Смењивање боја на семафору може бити праћено покретима руку: *Die Ampel zeigt rot! Красный свет!* (Црвено светло!) (дете које симулира семафор стоји непомично са рукама уз тело); *Die Ampel zeigt gelb! Жёлтый свет!* Жуто светло! (подиже једну руку изнад главе); *Die Ampel zeigt grün! Зелёный свет!* (Зелено светло!) (покретом руке означава да је пролаз слободан). Улогу семафора може тумачити и троје деце у мајицама црвене, жуте и зелене боје. Смена боја на семафору може се приказати наизменичним

устајањем и спуштањем у положај чучња и сл. У овим играма често сама деца, користећи обилато своју машту, проналазе начине, смишљају покрете и радње како би се уживела у задату улогу.

Ако се неко дете задржало и није стигло да пређе улицу на време, васпитач/наставник или неко од деце, поставља питање: *Wo warst du so lange? Где ты был до сих пор?* (Где си био до сада?). Дете које је закаснило одговара: *Die Ampel hat mich angehalten. Задержал светофор.* (Задржао ме је семафор). И сада оно преузима улогу семафора (Сергеева 2020: 47–48).

Временом васпитач/наставник може проширивати садржај игре новим елементима – речима, изразима и улогама и тако унапређивати игру, развој деце и односе међу њима. На пример, у игру могу бити укључени и звуци, а лексикон се може проширивати новим фразама: *Der Bus quietscht. Die Straßenbahn klingelt. Das Auto hupt tut-tut. Der Bus eilt. Die Straßenbahn wackelt. Das Auto rast. Автобус скрипит/шумит. Трамвай звенит. Машина бибикает бип-бип! Автобус спешит. Трамвай качается. Машина бежит* (Аутобус шкрипи/бучи. Трамвај звони. Ауто свира би-би! Аутобус жури. Трамвај се љуља. Ауто јури). Деца, имитирајући превозна средства која иду улицом, сама ће осмислити начин кретања и звуке које свако средство при кретању испушта.

Касније се радња може пренети у замишљени аутобус. Амбијент аутобуса могу дочарати столице поређане у два реда – једна иза друге, а путнике – деца која на њима седе. На челу замишљеног аутобуса седи возач – дете на засебно издвојеној столици и покретима руке управља имагинарним воланом. Сва места (столице) су заузета. Неки путници стоје и руком се држе за замишљене држаче. На једном или два места је направљен размак између столица – то су врата аутобуса. Дете у улози возача опонаша звуке које испушта аутобус при кретању. Када заћути, значи да је аутобус пристигао на станицу. Тада у превоз улази нови путник: бакица са наочарима и штапом. Дете у улози бакице покретима имитира кретање старије особе. Једно од деце устаје и изговара: *Setzen Sie sich, bitte! Садитесь, пожалуйста!* (Изволите, седите). Бакица захваљује: *Danke schön! Спасибо большое!* (Хвала пуно!). Затим улази мајка са малим дететом (девојчица са лутком) у рукама. Дијалог се понавља докле год има нових путника.

На сличан начин може се осмислити низ ситуација из свакодневног живота у којима ће деца преузимати нове улоге, ступати у нове односе и стицати нова искуства у контакту са другом децом и одраслима.

3.3. Реч. Песма. Покрет

Игре са елементима мимике, покрета, музике и плеса добар су методички модел за напредовање у страном језику, јер појачавају емоционални доживљај детета и имају позитиван ефекат на даље учење. У сваком језику могуће је осмислити или пронаћи ритмичне дечје стихове који су посебно погодни за усвајање кроз покрет. Игре речима, брзалице, разбрајалице и песмице на немачком/руском језику праћене покретом или плесом, представљају драгоцени мотивациони материјал за учење језика на раном узрасту. Кроз ритам и покрет деца лако усвајају фонетску основу страног језика, врло рано почињу да артикулишу стране речи, усвајају акценат, интонацију и памте језичке структуре и изразе које касније лакше примењују у активном говору. Бројна научна истраживања и наставна пракса указују да изговарање или певање песмица на страном језику праћено мимиком, гестовима или кретањем тела представља продуктивни вид усвајања страног језика који стимулише памћење, подстиче фину дечју моторику, утиче на развој говора и опажања (Velički 2006: 330–331).

Усвајање језика путем песме, ритма и покрета даје најбоље резултате уколико се уводи ситуативно, у облику игре. У наставку излагања наводимо примере песама које кроз игру и покрет могу бити подстицајне васпитачима/наставницима немачког/руског језика за креирање сопственог приступа у раду са децом на раном узрасту.

На пример песма *Körperteil-Blues* (Блуз делова тела) (доступна на <https://www.youtube.com/watch?v=iXFAunwnIxЕ>) погодна је за учење назива делова тела. Деца певају и плешу уз показивање делова тела или радњи које се помињу. Лексика из песме може се увежбавати и кроз игру у којој једна особа, у почетку васпитач/наставник, а касније неко од деце, изговара називе делова тела које треба додирнути или показати. Песма *Backe backe Kuchen* (Печем, печем колач) (доступна на <https://www.youtube.com/watch?v=5UM3есХ69Jo>) је пример песме која се може користити за усвајање назива основних животних намирница. Потребно је припремити слике или предмете који ће ове намирнице представљати, а онда са децом певати песму уз показивање намирница и глуму покрета и ликова који се у песми помињу. На сличан начин може се обрадити руска песма *Автобус* (Аутобус) (доступна на <https://nsportal.ru/audio/detskie-pesni/2021/09/avtobus-e-zheleznova>) у којој деца симулирају возњу аутобусом – спајају прсте у облику прозора, гледају кроз њега, окрећу се час на једну, час на другу страну, гледају испод длана

прислоњеног уз чело, извијају се напред-назад, слежу раменима, окрећу замишљени волан и пиште „би-би!“.

Предложене игре-песмице подстичу развој памћења, говора, пажње, координације покрета, забавне су, певљиве, веселе и као такве погодују стварању пријатне атмосфере и ведрога расположења, што је један од основних предуслова за усвајање страног језика на раном узрасту.

4. ЗАКЉУЧАК

Преглед и анализа најважнијих питања везаних за могућност увођења немачког и руског језика на раном узрасту указују на низ предности у погледу раног почетка учења страног језика и наводе на закључак да једно од оптималних решења и прилику за реализацију ове могућности пружа интегративни приступ. Наведени приступ обезбедио би спонтано и неометано имплементирање језика у свакодневне игровне активности и ситуације којима су деца свакодневно окружена у вртићу, те би усвајање језика текло паралелно са обављањем свакодневних дечјих потреба – кроз играње, цртање, певање, прање руку, конзумирање оброка и сл. Тиме би језички карактер наведених активности остао прикривен, а деца би несвесно памтила речи, усвајала изговор и проговарала на страном језику, при чему би њихова основна пажња била усмерена не на сам језик, већ на активности и ситуације које су у датом тренутку актуелне.

За усвајање страног језика на раном узрасту препоручују се забавни садржаји и активности које ангажују децу, разноврсне ситуације, улоге и међусобне интеракције, прилагођавање језичких садржаја индивидуалним потребама деце, њиховим психолошким карактеристикама, типовима интелигенције, стилима усвајања језика, као и примена дидактичких приступа и стратегија које су оптималне за усвајање језика на датом узрасту (Shin, Crandall 2014; Petrović-Sočo, Višnjić Jevtić 2013; Сергеева 2020).

Велики значај имају дидактичке игре које на креативан начин уводе децу у различите друштвене ситуације, уче их свакодневној култури, правилима лепог понашања, подстичу социјализацију детета и превладавање егоцентризма (Petrović-Sočo, Višnjić Jevtić 2013). Игре су важан покретач различитих менталних процеса – мишљења, говора, памћења, дечјег стваралаштва и свих других важних сазнајних и развојних функција. Зато је игра најбоље природно окружење за анимирање дечје пажње, активацију дечјих интелектуалних, емоционалних и креативних потенцијала, укључујући и усвајање страног језика.

Надамо се да ће предложени приступ, концепт језичких активности и дидактичких игара који су у раду описани наћи своју реализацију у неком од будућих предшколских курикулума и у складу са европском политиком мултијезичности и мултикултурности пружити шансу немачком и руском језику за интеграцију у образовне институције на раном узрасту у Србији.

ЛИТЕРАТУРА

- Азимов, Э. Г., Шукин, А. Н. (2009): *Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)*. Москва: Издательство ИКАР. [Azimov, È. G., Shchukin, A. N. (2009): *Novyĭ slovar' metodicheskikh terminov i poniatiĭ (teoriĭa i praktika obucheniĭa ĭazykam)*. Moskva: Izdatel'stvo IKAR].
- Бауцал, А. и сар. (2012). *Стандарди за развој и учење деце раних узраста у Србији*. Београд: Институт за психологију Филозофског факултета Универзитета у Београду. [Baucal, A. i sar. (2012). *Standardi za razvoj i učenje dece ranih uzrasta u Srbiji*. Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu].
- Бранков, Д. Д. (2021). Настава страних језика на раном узрасту: приказ модела наставе и наставног плана и програма у Србији. *Анали Филолошког факултета* 33 (1): 209–230. [Brankov, D. D. (2021). *Nastava stranih jezika na ranom uzrastu: prikaz modela nastave i nastavnog plana i programa u Srbiji*. *Anali Filološkog fakulteta* 33 (1): 209–230].
- Брковић, А. (2011). *Развојна психологија*. Чачак: Регионални центар за професионални развој запослених у образовању – Чачак. [Brković, A. (2011). *Razvojna psihologija*. Čačak: Regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju – Čačak].
- Видосављевић, М. (2015). Улога игре у настави страних језика. *Зборник радова Учитељског факултета Призрен-Лепосавић* 9: 165–176. [Vidosavljević, M. (2015). *Uloga igre u nastavi stranih jezika*. *Zbornik radova Učiteljskog fakulteta Prizren-Leposavić* 9: 165–176]. Pristupljeno 30. 7. 2023. URL: <<https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1452-9343/2015/1452-93431509165V.pdf>>.
- Евтич, М., Сојникова, А. Д. (2018). Специфика обучения сербских детей дошкольного возраста русскому языку, у *В мире русского языка и русской культуры: Сборник тезисов*, ур. С. Г. Персиянова, И. А. Орехова (Москва: Государственный институт русского языка им. А. С. Пушкина): 115–117. Приступљено 30. 5. 2023. URL:

- <<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=36307926&pff=1>>. [Evtič, M., Sojnikova, A. D. (2018). Specifika obučeniâ serbskih detej doškol'nogo vozrasta russkomu âzyku, u V mire russkogo âzyka i russkoj kul'tury: Sbornik tezisov, ur. S. G. Persiânova, I. A. Orehova (Moskva: Gosudarstvennyj institut russkogo âzyka im. A. S. Puškina): 115–117] Pristupljeno 30. 5. 2023. URL: <<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=36307926&pff=1>>.
- Јовановић, А., Завишин, К., Ђурић, Љ. (ур.) (2019). *Филолошка истраживања данас IX: Рано и почетно учење страних језика у формалном образовању*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду. [Jovanović, A., Zavišin, K., Đurić, Lj. (ur.) (2019): *Filološka istraživanja danas IX: Rano i početno učenje stranih jezika u formalnom obrazovanju*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu].
- Протасова, Е. Ю., Родина Н. М. (2010). *Методика обучения дошкольников иностранному языку: учеб. пособие*. Москва: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС. [Protasova, E. Ū., Rodina N. M. (2010). *Metodika obučeniâ doškol'nikov inostrannomu iazyku: ucheb. posobie*. Moskva: Gumanitar. izd. tsentr VLADOS].
- Сергеева, О. Е. (2020). Весёлые шаги: Обучаем дошкольников русскому языку как иностранному. Приступљено 20. 6. 2023. URL: <<https://eee-science.ru/item-work/2020-2163/>>. [Sergeeva, O. E. (2020). *Vesëlye shagi: Obučаем doškol'nikov russkomu iazyku как inostrannomu*]. Pristupljeno 20. 6. 2023. URL: <<https://eee-science.ru/item-work/2020-2163/>>.
- Стојановић, А., Богавац, Д. (2016). *Методичке стратегије развоја деџјих потенцијала у савременој предшколској установи*. Београд: Учитељски факултет. [Stojanović, A., Bogavac, D. (2016). *Metodičke strategije razvoja dečjih potencijala u savremenoj predškolskoj ustanovi*. Beograd: Učiteljski fakultet].
- Хорњак, С. (2013). Игре као дидактички материјали у настави страних језика, у *Филолошка истраживања данас 2. Језик и образовање*, ур. Ј. Вучо, О. Дурбаба (Београд: Филолошки факултет): 411–421. [Hornjak, S. (2013). *Igre kao didaktički materijali u nastavi stranih jezika*, u *Filološka istraživanja danas 2. Jezik i obrazovanje*, ur. J. Vučo, O. Durbaba (Beograd: Filološki fakultet): 411–421].

- Шуваковић, А. (2017). *Учење два страна језика у раном узрасту*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет. [Šuvaković, A. (2017). *Učenje dva strana jezika u ranom uzrastu*. Крагујевац: Filološko-umetnički fakultet].
- European Commission (2011). Commission staff working paper. European Strategic Framework for Education and Training (ET 2020). Language Learning at Pre-Primary School Level: Making it Efficient and Sustainable: A Policy Handbook. Pristupljeno 10. 5. 2023. URL: <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/early-language-learning-handbook_en.pdf>.
- Coltrane, B. (2003). Working with Young English Language Learners: Some Considerations. ERIC Digest. Pristupljeno 30. 6. 2023. URL: <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED481690.pdf>>.
- Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning (2018). Pristupljeno 10. 9. 2023. URL: <<https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/key-competences>>.
- Krashen, S. D. (1982). Principles and Practice in Second Language Acquisition. Pristupljeno 15. 6. 2023. URL: <https://www.sdkrashen.com/content/books/principles_and_practice.pdf>.
- Lengeling, M., Malarcher, C. (1997). Index Cards: A National Resource for Teachers. Pristupljeno 25. 6. 2023. URL: <https://www.academia.edu/53345231/Index_Cards_A_Natural_Resource_for_Teachers>.
- Lightbown, P. M., Spada, N. (2015). *How Languages are Learned*. Oxford: Oxford university press.
- Matić, M. D. (2012). *Pristupi metode i tehnike u nastavi engleskog jezika u nižim razredima osnovne škole u Srbiji*. Doktorska disertacija. Beograd, Filološki fakultet.
- Mikulec, A., Carević, I. (2010). Vole li djeca u nižim razredima rad s tekstem u nastavi engleskoga jezika? *Metodika* 11, 21 (2): 225–233.
- Nissani, H. (1993). Early Childhood Programs for language minority students. Eric Digest. Pristupljeno 10. 6. 2023. URL: <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED355836.pdf>>.
- Petrović-Sočo, B., Višnjić Jevtić, A. (ur.) (2013). *Međunarodna stručno znanstvena konferencija: Igra u ranom detinjstvu*. Zagreb: Alfa D. D.
- Piaget, J., Inhelder, B. (1969). *The Psychology of the Child*. New York: Basic Books, Inc.

- Piaget, J. (1970). *Science of Education and the Psychology of the Child*. Orion. New York: Orion Press.
- Pijaže, Ž., Inhelder, B. (1978). *Intelektualni razvoj deteta*. Beograd: ZUNS.
- Reilly, V., Ward, S. M. (1997). *Very Young Learners*. Oxford: Oxford university press.
- Shin, J. K., Crandall, J. A. (2014). *Teaching Young Learners English – from Theory to Practice*. Boston: National Geographic Learning/Heinle, Cengage Learning.
- Velički, D. (2006). Ritam i pokret u ranom učenju njemačkog jezika. *Metodika* 7 (2): 327–336.
- Vigotski, L. S. (1983). *Mišljenje i govor*. Beograd: Nolit. 2023.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Aleksandra J. Gojkov Rajić
University of Belgrade

Marijana N. Paprić,
University of Belgrade

INTEGRATIVE APPROACH – A CHANCE TO TEACH AND LEARN GERMAN AND RUSSIAN LANGUAGES AT AN EARLY AGE

Summary

The subject of this paper is description and analysis of the integrative approach as the most optimal method in the acquisition of foreign languages – German and Russian at an early age. The paper points out the advantages of the early start of learning a foreign language and the opportunities provided by an integrative approach in this sense: spontaneous and unconscious language acquisition through everyday activities in kindergarten – play, song, movement, physical activities and meeting basic children's needs such as interaction with other children, eating meals, making beds, folding clothes before going to bed, washing hands, picking up toys, etc., while the children's attention is not focused on the elements of the foreign language, but on the activities that are current in the given moment. The paper provides an overview of the general characteristics of preschool children (high energy, physical activity, curiosity, openness to new ideas, spontaneity, sociability, lack of fear of speaking, etc.) as factors that determine the approach, procedures and ways of working in the early start of foreign language acquisition. The mechanisms of foreign language acquisition are described, i.e. how children learn (interaction with the environment, support and structuring of the material by the teacher). Special attention is paid to didactic games, primarily symbolic games and game activities with elements of rhythm, song and

movement that promote the development of memory, speech, attention, motor skills and all important psychological, cognitive and developmental functions. The importance of games that introduce children to different social situations in a spontaneous and creative way, teach them the rules of good behavior, politeness, speech culture, encourage children's socialization, empathy and respect for elders is emphasized. The work offers educators/teachers concrete recommendations, ideas and suggestions for language activities, didactic games, and children's songs for acquiring the German/Russian language at an early age.

Key words: integrative approach, early age, German language, Russian language, didactic games.

Примљено: 15. 10. 2023.
Прихваћено: 11. 5. 2024.

